

УДК 811.163.41'373.7
811.133.1'373.7
811.131.1'373.7
ДОИ <https://doi.org/10.18485/primling.2016.17.9>

Јована Марчета
Филозофски факултет, Нови Сад

ХЛЕБ У ФРАНЦУСКОЈ, ИТАЛИЈАНСКОЈ И СРПСКОЈ ФРАЗЕОЛОГИЈИ

Сажетак: У овом раду путем компаративно-контрастивне методе анализирамо француске, италијанске и српске фраземе који садрже лексему фр. *pain* / ит. *paine* / ср. *хлеб*. Циљ истраживања је да установимо сличности, односно разлике у начину фразеолошког изражавања, као и да утврдимо начин на који ова намирница мотивише позадинске слике фразема два романска и једног словенског језика. Одабрани фраземи груписани су на основу начина на који су мотивисани што пружа увид у семантичку и концептуалну (не)истоветност фразема три посматрана језика. Грађа је ексцерпирана из више једнојезичних и двојезичних општих и фразеолошких речника три језика.

Кључне речи: Фраземи, хлеб, француски језик, италијански језик, српски језик

1. Увод

Предмет овог рада су француски, италијански и српски фраземи који садрже компоненту фр. *pain* / ит. *paine* / ср. *хлеб*.

Циљ истраживања је да компаративно-контрастивном анализом установимо лексичка и семантичка (не)подударња одабраних фразема. Под лексичком и семантичком еквиваленцијом подразумевамо да фраземи имају исто значење и да садрже лексему фр. *pain* / ит. *paine* / ср. *хлеб*. Циљ рада није да утврдимо семантичке еквиваленте различите структуре.

Поред тога, циљ је да установимо на који начин ова намирница мотивише позадинске слике одабраних фразема француског, италијанског и српског језика.

Грађа, која није свеобухватна, ексцерпирана је из више једнојезичних и двојезичних општих и фразеолошких речника три посматрана језика и чине је фраземи стандардног савременог језика.¹ У корпус смо уврстили и фраземе који припадају разговорном језику.

У овом истраживању полазимо од претпоставке да ће због европског културног круга и традиције којима припадају говорници три посматрана језика, као

¹ У корпус нисмо уврстили француске и италијанске фраземе који су у већини речника означени као застарели. За разлику од тога, критеријум за сврставање српских фразема у корпус била је лична језичка компетенција, као и провера заступљености фразема у новинама, часописима и електронским медијима.

и сличних гастрономских навика три народа бити истоветних фразема, али да ће бити и лексичких и семантичких неподударности које су последица специфичности националних култура и припадности различитим језичким групама (француски и италијански припадају романској групи језика, док српски припада словенској групи језика).

Под фраземом подразумевамо устаљене језичке јединице стабилне структуре које се састоје од најмање две речи и имају јединствено и стабилно значење које се не може извести из значења сваке речи понаособ (Мршевић-Радовић 2008; Драгићевић 2010).

Међу фраземе ћемо уврстити безглаголске и глаголске фразне лексеме које врше функцију реченичног конституента и не представљају самосталан текст него им је потребна синтаксичка и семантичка подршка окружења (Matešić 1982; Мршевић-Радовић 1987; Prčić 1997).

2. Анализа грађе

Одабране фраземе груписали смо на основу начина на који су мотивисани, при чему смо издвојили: 1. фраземе мотивисане симболиком и значајем хлеба у исхрани, 2. фраземе мотивисане човековим искуством, 3. фраземе који имају библијску мотивацију.

Овакав начин организације грађе пружио нам је јасан увид у метафорички начин размишљања ова три народа који се одражава у фразеологији, као и увид у концептуалну и семантичку (не)истоветност фразема три посматрана језика.

Уз фраземе смо наводили њихово фразеолошко значење, док смо уз француске и италијанске фраземе који немају лексички и семантички еквивалент у српском језику наводили дослован превод како би се видело из којих компонената се ти фраземи састоје са циљем да се лакше објасни начин на који су мотивисани.²

2.1. Фраземи мотивисани симболиком и значајем хлеба у исхрани

Хлеб заузима важно место у исхрани народа који обрађују и пеку зрнасте плодове (Videman 2004: 114) и представља симбол живота у све три традиције, те се често употребљава у секундарном значењу 'основна средства за живот', као и 'зарада', 'посао' (Trésor de la langue française, Vocabolario Treccani, Речник српскохрватскога књижевног језика³). Ова секундарна значења лексеме *хлеб* (фр. *pain* / ит. *pane*) имају важну улогу у метафоричким сликама на којима је заснована семантика великог броја фразема нашег корпуса у којима *хлеб* означава оно што је неопходно за људску егзистенцију, те се поистовећује и са самим животом (Guigaud 1962: 63).

У фраземима фр. *gagner son pain*, ит. *guadagnarsi il pane*, ср. *зарађивајти (имајти, јесјти) свој хлеб (своје њарче хлеба)* ('зарађивати за свој живот', 'живети

² Дослован превод понекад није у духу српског језика, те може да буде нелогичан. У овом раду дослован превод смо обележили ознаком *.

³ У даљем тексту РМС.

од своје зараде’), као и у српском фразему *гоћи до свој хлеба* (‘стећи средства за живот’, ‘почети зарађивати за свој живот’, ‘постати финансијски независан’) *хлеб* представља новчана средства неопходна за живот. У француском делу корпуса проналазимо и фразем *gagner sa croûte* (зарађивати своју кору хлеба*) који се употребљава у истом значењу као фразем *gagner son pain*, али у већој мери истиче тежину самосталног рада (Rey, Chantreau 2007: 276).

Мршевић-Радовић (1987:132) истиче да је у српским фраземима *зарађиваићи* (*имаићи, јесићи*) *свој хлеб* (*своје њарче хлеба*), *гоћи до свој хлеба* компонента *свој* обавезна и мотивише фразеолошко значење ‘бити самосталан’, ‘постати самосталан’.

Стављање хлеба у нечије руке симболично представља оспособљавање некога за самосталан живот у француском фразему *mettre le pain à la main à quelqu’un* и српском еквиваленту *гаићи коме хлеб* (*комаг хлеба*) *у руке*. Насупрот томе, француским фраземом *manger le pain de quelqu’un* (јести нечији хлеб*), италијанским фраземима *mangiare il pane a ufo* (јести хлеб бесплатно*), *mangiare il pane a tradimento* (јести хлеб из потаје (издајнички)*), као и српским фраземом *јесићи њуђ хлеб* означава се материјална несамосталност, односно финансијско искоришћавање и живот на туђ рачун. У српском фразему придев *њуђи* је обавезан атрибут који мотивише фразеолошко значење ‘зависити од другог’ (Мршевић-Радовић 1987:133).

Хлеб је знак материјалне сигурности у фраземима фр. *assurer du pain à quelqu’un**4*, ит. *assicurare il pane a qualcuno***, ср. *осиураићи коме хлеб* (*комаг хлеба*) (‘осигурати коме најпотребније за живот’) који означавају обезбеђивање основних средстава за некога, као и у српском разговорном фразему *имаићи сиуран хлеб у рукама*** који се употребљава у значењу ‘имати обезбеђене приходе’.

За разлику од тога, губитак материјалне сигурности је у италијанској и српској фразеологији сликовито дочаран губитком хлеба у фраземима *perdere il pane* (изгубити хлеб*); ‘остати без посла’, *осиџаићи без хлеба* (‘бити незапослен’). Одузимање хлеба метафорично упућује на губитак основних средстава за живот у српском фразему *осиџавићи кога без хлеба* (‘оставити кога без зараде’), док у фраземима фр. *enlever (retirer, ôter) le pain de la bouche de quelqu’un*, ит. *levare (togliere) il pane di bocca a qualcuno*, ср. *ошеићи* (*узетићи*) *коме хлеб из усџа* (‘лишити кога зараде’) лексема *хлеб* такође означава основна средства потребна за живот чијим одузимањем се угрожава човекова егзистенција. До фразеолошког значења долазимо и путем интересантне слике узимања хране из нечијих уста.

С друге стране, слику узимања хране, али из властитих уста ради добробити друге особе проналазимо у позадини француског фразема *s’enlever (se retirer, s’ôter) le pain de la bouche pour quelqu’un* (извући себи хлеб из уста за некога*) и италијанског еквивалента *levarsi (togliersi) il pane di bocca per qualcuno* (извући себи хлеб из уста за некога*).

У српској фразеологији симболика хлеба као неопходне, суштинске хране (Chevalier, Gheerbrant: 324) проткана је кроз позадинску слику фразема *џоџребан као хлеб* (*џарче хлеба*) у којем се преко потребна, неопходна ствар (ређе човек) пореди са хлебом. Немогућност да се обезбеди ова основна намирница сликовито је

4 Фраземе три посматрана језика које нисмо пронашли у речницима, али су у употреби у разговорном језику, обележили смо ознаком **.

дочарана италијанским фраземом *mancare del pane* ((недостајати) немати хлеба*) и српским еквивалентом *нема хлеба да се једе*** који се не односе само на гладног, него и на сиромашног човека.

Изостанак хлеба, као нечега што је неопходно за живот, означава немогућност успеха у српском фразему *нема (за коџа) иџу (х)леба* ('не може се ту ништа постићи', 'нема будућности у чему за кога').

Када негде нема хлеба, човек се одлучује да га потражи на другом месту, па тако у српском делу корпуса проналазимо и фразем *иџи за хлебом (за комагом хлеба), иџбухом за крухом*⁵ у чијој позадини је слика одласка за зарадом. Бавећи се анализом појмова *сиромашџиво* и *боџаџисџиво* у хрватској фразеологији Опашић, Чуновић и Фумић запажају да се под овим фраземом подразумева тешко материјално стање чија је последица одлазак у туђину у потрази за бољим животом (Ораџић; Џуповић; Фумић 2014: 95).

У позадини српског фразема *делиџи с ким кору хлеба* ('живети с ким сложено у сиромаштву и у беди делеџи основно за опстанак') проналазимо слику дељења хране које представља симбол присности и заједништва (Rey, Chantreau 2007: 670; Нтпјак 2007: 199). У овом фразему *кора хлеба* метонимијом упућује на оно што је најпотребније за живот.

С друге стране, човек који не дели хлеб са другима, него га једе кришом из свог џепа упућује на шкртост у француском фразему *manger son pain dans sa poche* (јести свој хлеб у свом џепу*; 'бити шкрт'). У италијанском језику исти концепт исказан је фраземом *misurare il pane* (мерити хлеб*; 'давати мало хране'; фиг. 'бити шкрт') у чијој позадинској слици је шкрт човек који мери сваки залагај хлеба.

Хлеб метафорично упућује на тешко стечену зараду и тежак живот у српским фраземима (*џо је) џорак хлеб, хлеб са седам кора***). Насупрот томе, лако стечена зарада, односно лак живот налазе се у позадини фразема *лак хлеб*** и *јесџи хлеба без моџике* ('имати лаку зараду', 'имати обезбеђен живот без напрезања'). У француском језику се лења, бескорисна особа описује фраземом *il ne vaut pas le pain qu'il mange* (није вредан хлеба који једе*), док до фразеолошког значења српског фразема *лези (х)лебу да џе једем* долазимо путем слике лењог човека који не жели да ради, него хоће да му зарада, односно хлеб сам дође у уста.

Хлеб упућује на зараду и у француском фразему *џа не mange pas de pain* (то не једе хлеб*; 'ништа не коштати', 'немати велике користи нити штете од нечега'). Овај фразем је настао у XVII веку када је на хлеб одлазио највећи део кућног буџета, односно прихода, те се оно што не утиче на смањење залиха хлеба сматрало нечим од чега нема штете (Rey, Chantreau 2007: 670).

Потребу да се апстрактнији појам као што је сума новца објасни конкретнијим појмом као што је храна проналазимо и у фраземима фр. *pour une bouchée (morceau) de pain* (за залагај (комад) хлеба*), ит. *per un tozzo di pane* (за комад хлеба*) који се упоребљавају у значењу 'за мале паре', 'по ниској цени'. У овим фраземима залагај, односно комад хлеба означава минималну количину хране која симболично означава малу новчану суму (Rey, Chantreau 2007: 101).

⁵ У српском језику лексема *хлеб* јавља се у више облика – *хљеб, љеб, леб, лебац, крух, крув*, а ово је једини пример фразема у којем је употребљен облик *крух*.

2.2. Фраземи мотивисани човековим искуством

Фраземи ове групе мотивисани су човековим искуством и знањем у вези са некадашњим прехранбеним навикама и обичајима становништва, доступношћу, квалитетом, тржишном вредношћу и потражњом хлеба.

У француској и српској фразеологији уз компоненту *хлеб* проналазимо придеве *бели* и *црни*. Премда се у данашње време бели хлеб не сматра квалитетнијом намирницом од црног хлеба, током периода Ренесансе фино бело брашно од којег се правио бели хлеб било је намењено искључиво високом друштву, те су сиромашни грађани месили и јели хлеб тамне боје и лошијег квалитета. Уколико би им се указала ретка прилика да на трпезама имају бели хлеб обично су се одлучивали да га поједу одмах, док су мање укусну храну остављали за касније. Отуда значење француског фразема *manger son pain blanc le premier* (јести свој бели хлеб први*; 'урадити најпријатнији и најлакши део неког посла') који је забележен почетком XV века (Drobnjak, Gudurić 2012: 406).

У француском разговорном језику проналазимо фразем *manger son pain blanc* (јести свој бели хлеб*) у којем бели хлеб метафорично упућује на (привремено) добру ситуацију и фразем *manger son pain noir* (јести свој црни хлеб*) којим се истиче лош период, односно (привремено) тешка и лоша животна и финансијска ситуација. Српски фразем *живећи (бићи) на црном хлебу*, за разлику од француског фразема *manger son pain noir*, упућује искључиво на лошу финансијску ситуацију.

У српском делу корпуса проналазимо фразем *бићи на белом хлебу* који се у XIX веку употребљавао у значењу 'очекивати извршење смртне казне након изрицања пресуде'. Ово значење фразема развило се из судске праксе, односно обичаја да се осуђеницима на смрт пре погубљења даје најбоља храна. Сходно том обичају, осуђеници су добијали најквалитетнију врсту хлеба, то јест, бели хлеб. Касније се из овог значења фразема развило апстрактније значење – 'очекивати са стрепњом разрешење чега' у којем се употребљава у савременом српском језику (Шипка 2007: 157–159).

Слику кажњавања проналазимо и у позадини фразема фр. *mettre quelqu'un au pain sec et à l'eau* (ставити кога на суви хлеб и на воду*), ит. *mettere a pane e acqua* (ставити на хлеб и воду*) са значењем 'казнити кога ускраћујући му сву храну осим хлеба и воде'. Овакав начин кажњавања до недавно се примењивао у затворима (Rey, Chantreau 2007: 669; Quartu 2010), а у XIX веку су се на тај начин кажњавала и деца.

У позадини француског фразема *être au pain sec (et à l'eau)* (бити на сувом хлебу (и на води)*), италијанског фразема *vivere di pan duro (secco)* (живети од тврдог (сувог) хлеба*) и српског фразема *живећи на сувом хлебу (и вогу)* проналазимо слику сиромашног човека који се храни само (старим) хлебом. Међутим, како Гудурић (2014: 55) истиче, иако се тврд хлеб јавља као симбол материјалне оскудице, он представља и духовну испуњеност и душевни мир.

Као компоненте италијанског фразема *mangiar pane e cipolle* (јести хлеб и црни лук*; 'јести мало и лоше', 'живети сиромашно') проналазимо јефтине намирнице као што су хлеб и лук, те се човек који има пара само за ту врсту хране сматра сиромашним. Фразем нема негативну конотацију и упућује на скроман начин живота и одрицање од материјалних добара (Quartu 2010).

У српском поткорпусу проналазимо фразем *немајши ни за хлеб (ни за корицу хлеба)*⁶ који је мотивисан искуством да је човек који нема новца чак ни за хлеб веома сиромашан.

У позадини италијанског фразема *essere pane e sacio* (бити хлеб и сир*; 'слаткати се с ким', 'бити нераздвојан') проналазимо две намирнице које се добро слажу. Ове две намирнице биле су најзаступљеније у исхрани сеоског становништва, посебно пастира (Quartu 2010).

Нескроман човек је сликовито дочаран као неко ко жели бољи хлеб од пшеничног у италијанском фразему *cercare miglior pane che di grano* (тражити бољи хлеб од пшеничног*; 'тражити више него што је потребно', 'не бити задовољан оним што се има').⁷ За разлику од италијанског језика, у српском језику је иста идеја садржана у фразему *шражиши хлеба преко (шорег) шораче* у којем проналазимо компоненту *шорача*, то јест округли пшенични хлеб од бесквасног теста који се у XV веку пекао у пепелу. По мишљењу А. Хрњак овај фразем је мотивисан човековим знањем о већој доступности и лошијем квалитету погаче у односу на хлеб направљен од теста са квасцем (Hrnjak 2007: 199). Међутим, занимљиво је да се у српском језику у истом значењу употребљава варијанта *шражиши преко хлеба шорачу* што би значило да нескроман човек који већ има хлеб бољег квалитета захтева и погачу. Међутим, могуће је да се у овом случају под погачом не мисли на врсту мање квалитетног бесквасног хлеба, него на врсту колача од брашна, маслаца, јаја и шећера који се прави за посебне прилике (РМС).

Италијански фразем *rendere pan per focaccia* (вратити хлеб за погачу*) употребљава се у метафоричном значењу 'вратити мило за драго', 'узвратити неправду истом (понекад и јачом) мером', 'осветити се'. Занимљиво је да фразем првобитно није упућивао на освету, него је значио 'вратити исто онолико колико се добије' (Quartu 2010), а могуће је да је настао на основу сеоског обичаја да се домаћинству које није имало хлеба нити брашна да га умеси даје погача за коју би се домаћини касније захваљивали хлебом (Pittano 2008: 246).⁸

У разговорном фразему *à la mie de pain* (у средину хлеба (као средина хлеба*)) недостатак чврстине карактеристичан за средину хлеба метафорично упућује на особу, односно ствар која нема вредност.

Лака и брза продаја велике количине неког производа се у француском разговорном фразему *(se vendre) comme des petits pains* ((продавати се) као земичке*) упоређује са продајом хлеччића од белог пшеничног брашна, односно земички, а у италијанском фразему *(vendere) come il pane* ((продавати) као хлеб*) са продајом хлеба.

У XIX веку, када се хлеб дуго чувао и складиштио на даскама обешеним о плафон, француски фразем *avoir du pain sur la planche* (имати хлеба на дасци*) имао је значење 'имати резерве новца за будућност', 'имати осигуране приходе' (Rey, Chantreau 2007: 670). Почетком XX века дуготрајан хлеб замењен је свежим

6 Варијанта фразема настала путем метонимије.

7 У француском језику не проналазимо фразем са истом семантиком, али зато постоји пословица *fou qui cherche meilleur pain que de froment* (луд је онај који тражи бољег хлеба од пшеничног*).

8 Француски фраземи *rendre pain pour fouace* (вратити хлеб за погачу*), *rendre pain pour farine* (вратити хлеб за брашно*) употребљавали су се у XVI веку.

хлебом који се свакодневно купује у пекарама, те се променило и значење фразема. Фразем се данас употребљава у значењу ‘имати пуно посла’, ‘имати пуно задужења’ које је мотивисано напорним радом пекара који мора дуго да меси тесто на дасци пре него што стави хлеб у рерну да се пече. Динтон као могућу мотивацију фразеолошког значења наводи комбинацију значења фразема *planche au pain* (даска за хлеб*); у жаргону оптуженика ‘судница’) и фразема *manger le pain du roi* (јести краљев хлеб*) у значењу ‘бити у затвору’ (где се једе храна о трошку државе) (Duneton 2013: 417–419). Сходно овом објашњењу позадинска слика фразема *avoir du pain sur la planche* мотивисана је дуготрајним и напорним радом затвореника осуђених на рад у радним логорима.

2.3. Фраземи који имају библијску мотивацију

У сва три језика фраземи фр. *bon comme du (bon) pain*, ит. *buono come il pane*, ср. *гобар као хлеб* упућују на веома добру особу, то јест на особу доброг и благог карактера. Мршевић-Радовић (1997: 108–109; 2008: 203) наводи да је хлеб један од најважнијих хришћанских симбола и знак највеће божје доброте и несебичности. Бити добар као хлеб значи бити блага, пожртвована душа, а будући да хлеб симболично представља Христово тело *биџи гобар као хлеб* значи бити налик Богу. У италијанском језику у истом значењу проналазимо и фразем *essere un pezzo di pane* (бити комад хлеба*).

Француски фразем *le (notre) pain quotidien* (хлеб наш свакидашњи (свакодневни*)) (‘средства (оно што је најважније) за живот’, ‘свакодневна храна неопходна за живот’; фиг. ‘свакодневно занимање’) и италијански фразем *il (nostro) pane quotidiano* (хлеб наш свакидашњи (свакодневни*)) (‘средства (оно што је најважније) за живот’, ‘свакодневна храна неопходна за живот’; фиг. ‘свакодневно занимање’) такође су библијског порекла и проналазимо их у молитви „Оче наш” у којој се хришћани свакодневно обраћају Богу и моле га да им да хлеб. У овој молитви не мисли се само на хлеб са наших поља, него на Хлеб вечног живота, а из Јеванђеља је познато да је Христ Хлеб живота⁹. У српском језику такође постоји фразем *хлеб наш свакидашњи (свакидашњи)* који је еквивалент француског и италијанског фразема. Међутим, занимљиво је да Срби у молитви траже *хлеб насушни*, то јест ‘неопходан’, ‘без којег се не може’, те се у српском језику у истом значењу употребљава и фразем *хлеб наш насушни* у којем уместо придева *свакидашњи* проналазимо придев који не припада свакодневном вокабулару, а чије је основно значење било ‘свакидашњи’ (Гудурић 2014: 48).

Француски и италијански фраземи *gagner son pain à la sueur de son front* (зарађивати свој хлеб у зноју свог чела*), *guadagnarsi il pane con il sudore della fronte* (зарађивати свој хлеб са знојем чела*) истичу напор са којим се зарађује за живот. Тежак самосталан рад мотивисан је библијском причом о напорном раду Адама и Еве након изгнанства из Раја (Quartu 2010; Rey, Chantreau 2007: 670).

⁹ Митрополит Антоније Блум, доступно на: http://www.prijateljboziji.com/_naucimo-se-molitvi-mitropolit-antonije-blum/1227

3. Закључак

Корпус чини укупно 70 фразама (21 из француског, 21 из италијанског и 28 из српског језика) са компонентом фр. *pain* / ит. *pane* / ср. *хлеб* које смо уврстили у три групе у зависности од начина мотивације (1. фраземи мотивисани симболиком и значајем хлеба у исхрани, 2. фраземи мотивисани човековим искуством, 3. фраземи који имају библијску мотивацију).

Анализа је показала да су подударности три језика изражене пре свега у концептуалној блискости и фразеолошкој продуктивности компоненте фр. *pain* / ит. *pane* / ср. *хлеб*, док су лескичка и семантичка подударња у три језика ретка. Само 6 случаја, односно 18 од 70 фразама су лексички и семантички еквиваленти у сва три језика (нпр. фр. *enlever (retirer, ôter) le pain de la bouche de quelqu'un* / ит. *levare (togliere) il pane di bocca a qualcuno* / ср. *оџеџи (узетџи) коме хлеб из усџа*; фр. *bon comme du (bon) pain* / ит. *buono come il pane* / ср. *гобар као хлеб*; фр. *gagner son pain* / ит. *guadagnarsi il pane* / ср. *зарађиваџи (имаџи, јесџи) свој хлеб (своје џарче хлеба)* итд.).

Највише примера, као и највећи број еквивалената три језика проналазимо међу фраземима који су мотивисани симболиком и значајем хлеба у исхрани што указује на чињеницу да у фразеологији сва три језика ова намирница упућује на основна средства за живот и поистовећује се са самим животом (нпр. *gagner son pain, levare (togliere) il pane di bocca a qualcuno*).

Фраземи који су мотивисани човековим искуством најчешће се односе на различит квалитет и доступност хлеба (нпр. *manger son pain blanc le premier, живеџи (биџи) на црном хлебу*), начин исхране (нпр. *être au pain sec (et à l'eau), mangiar pane e cipolle*) и потражњу ове намирнице (нпр. *(vendere) come il pane*).

Три француска, четири италијанска и три српска фразема пореклом су из Библије (нпр. *gagner son pain à la sueur de son front, essere un pezzo di pane, гобар као хлеб*).

Међутим, објашњења о пореклу фразама често се заснивају на непровереним претпоставкама, те мотивација фразама понекад може бити нејасна због преплитања више утицаја и извора (нпр. *avoir du pain sur la planche, rendere pan per focaccia*).

На крају, можемо да закључимо да су истоветности фразама посматраних језика засноване на припадности француског, италијанског и српског народа европској традицији и хришћанској религији. Говорници ове три језичке заједнице имају сличну концепцију стварности и сличан поглед на свет, док су разлике у начину фразеолошког изражавања последица изложености различитим историјским и културолошким чиниоцима.

Литература

- Biderman, H. (2004). *Rečnik simbola*. Beograd: Plato.
Chevalier, J i Gheerbrant, A. *Rječnik simbola*. Romanov.
Драгићевић, Р. (2010). *Лексиколоџија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике.

- Drobnjak, D. i Gudurić, S. (2012). Bela, crna i siva boja u srpskoj i francuskoj frazeologiji. U: *Srpski jezik, književnost, umetnost: zbornik radova sa VI međunarodnog naučnog skupa održanog na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu* (M. Kovačević, ur.), knj. 1, 403–411.
- Duneton, C. (2013). *La puce à l'oreille, anthologie des expressions populaires avec leur origine*. Paris: Le Livre de Poche.
- Гудурић, С. (2014). Хлеб у француској и српској језичкој традицији. У: *Језици и културе у времену и простору, шемајски зборник* (С. Гудурић и М. Стефановић, ур.). Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 47–59.
- Guiraud, P. (1962). *Les locutions françaises*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Hrnjak, A. (2007). Kulinarski elementi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, vol. 33, no.1, Zagreb, 197–216.
- Matešić, J. (1982). *Frazeološki rečnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Митрополит Антоније Блум. *Научимо се молити*, доступно на: http://www.prijateljboziji.com/_naucimo-se-molitvi-mitropolit-antonije-blum/1227 [27. фебруар 2016.]
- Мршевић-Радовић, Д. (1987). *Фразеолошке глагољско-именичке синџириме у савременом српскохрватском језику*. Београд: Филолошки факултет.
- Мршевић-Радовић, Д. (2008). *Фразеологија и национална култура*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Орашић М; Ћуновић Н; Фумић М. (2014). Богатство i siromaštvo u hrvatskoj frazeologiji. *Fluminensia*, god. 26, br. 2, 91–103.
- Prčić, T. (1997). *Semantika i pragmatika reči*. Sremski Karlovci; Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Pittano, G. (2008). *Frase fatta capo ha, dizionario dei modi di dire, proverbi e locuzioni*. Bologna: Zanichelli.
- Quartu, M. (2010). *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*, доступно на: <http://dizionari.corriere.it/dizionario-modi-di-dire> [27. фебруар 2016.].
- Речник српскохрватскога књижевног језика* (1967, друго фототипско издање 1990). Нови Сад, Загреб: Матица Српска, Матица Хрватска.
- Rey, A. et Chantreau, S. (2007). *Dictionnaire des expressions et locutions*. Paris: Le Robert.
- Шипка, М. (2007). *Зашто се каже?* Нови Сад : Прометеј.
- Trésor de la langue française informatisé*, доступно на: <http://atilf.atilf.fr/> [27. фебруар 2016.].
- Vocabolario Treccani*, доступно на: <http://www.treccani.it/vocabolario> [27. фебруар 2016.]

Jovana Marčeta

LE PAIN DANS LES PHRASÉOLOGIES
FRANÇAISE, ITALIENNE ET SERBE

Résumé: Le sujet de notre travail sont les idiomes français, italiens et serbes contenant le constituant fr. *pain* / it. *pane* / ser. *hleb*. Le but de notre recherche est de noter les (non) correspondances formelles et sémantiques entre les trois langues. En plus, nous nous sommes proposé de déterminer la manière dont ce produit alimentaire motive la signification des idiomes choisis. Nous avons classé les idiomes en trois groupes basés sur la source de motivation – les idiomes motivés par le symbolisme et l'importance du pain dans l'alimentation humaine, les idiomes motivés par l'expérience de l'homme, les idiomes d'origine biblique. Notre analyse a montré que les ressemblances dans les idiomes portant sur *le pain* sont exprimées dans la conceptualisation et la productivité du lexème fr. *pain* / it. *pane* / ser. *hleb*. Les correspondances formelles et sémantiques entre les trois langues sont fondées sur la même religion et les mêmes traditions européennes. D'autre part, les non-correspondances sont dues aux diversités historiques et culturelles des peuples français, italien et serbe.

Les mots-clés: idiomes, pain, français, italien, serbe